

SCIENCE
PROBLEMS.UZ

ISSN 2181-1342

Actual problems of social and humanitarian sciences
Актуальные проблемы социальных и гуманитарных наук

Ijtimoiy-gumanitar fanlarning dolzarb muammolari

10-son (5-jild)

2025

SCIENCEPROBLEMS.UZ

IJTIMOIIY-GUMANITAR FANLARNING DOLZARB MUAMMOLARI

№ 10 (5) – 2025

АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО- ГУМАНИТАРНЫХ НАУК

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

TOSHKENT-2025

BOSH MUHARRIR:

Isanova Feruza Tulqinovna

TAHRIR HAY'ATI:

07.00.00- TARIX FANLARI:

Yuldashev Anvar Ergashevich – tarix fanlari doktori, siyosiy fanlar nomzodi, professor;

Mavlanov Uktam Maxmasabirovich – tarix fanlari doktori, professor;

Xazratkulov Abror – tarix fanlari doktori, dotsent;

Tursunov Ravshan Normuratovich – tarix fanlari doktori;

Xolikulov Axmadjon Boymahmatovich – tarix fanlari doktori;

Gabrielyan Sofya Ivanovna – tarix fanlari doktori, dotsent;

Saidov Sarvar Atabullo o'g'li – katta ilmiy xodim, Imom Termiziy xalqaro ilmiy-tadqiqot markazi, ilmiy tadqiqotlar bo'limi.

08.00.00- IQTISODIYOT FANLARI:

Karlibayeva Raya Xojabayevna – iqtisodiyot fanlari doktori, professor;

Nasirxodjayeva Dilafruz Sabitxanovna – iqtisodiyot fanlari doktori, professor;

Ostonokulov Azamat Abdukarimovich – iqtisodiyot fanlari doktori, professor;

Arabov Nurali Uralovich – iqtisodiyot fanlari doktori, professor;

Xudoyqulov Sadirdin Karimovich – iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent;

Azizov Sherzod O'ktamovich – iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent;

Xojayev Azizxon Saidaloxonovich – iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent

Xolov Aktam Xatamovich – iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent;

Shadiyeva Dildora Xamidovna – iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent v.b.;

Shakarov Qulmat Ashirovich – iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent.;

Jabborova Charos Aminovna - iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD).

09.00.00- FALSAFA FANLARI:

Hakimov Nazar Hakimovich – falsafa fanlari doktori, professor;

Yaxshilikov Jo'raboy – falsafa fanlari doktori, professor;

G'aybullayev Otabek Muhammadiyevich – falsafa fanlari doktori, professor;

Saidova Kamola Uskanbayevna – falsafa fanlari doktori;

Hoshimxonov Mo'min – falsafa fanlari doktori, dotsent;

O'roqova Oysuluv Jamoliddinovna – falsafa fanlari doktori, dotsent;

Nosirxodjayeva Gulnora Abdukaxxarovna – falsafa fanlari nomzodi, dotsent;

Turdiyev Bexruz Sobirovich – falsafa fanlari doktori (DSc), Professor.

10.00.00- FILOLOGIYA FANLARI:

Axmedov Oybek Saporbayevich – filologiya fanlari doktori, professor;

Ko'chimov Shuxrat Norqizilovich – filologiya fanlari doktori, dotsent;

Hasanov Shavkat Ahadovich – filologiya fanlari doktori, professor;

Baxronova Dilrabo Keldiyorovna – filologiya fanlari doktori, professor;

Mirsanov G'aybullo Qulmurodovich – filologiya fanlari doktori, professor;

Salaxutdinova Musharraf Isamutdinovna – filologiya fanlari nomzodi, dotsent;

Kuchkarov Raxman Urmanovich – filologiya fanlari nomzodi, dotsent v/b;

Yunusov Mansur Abdullayevich – filologiya fanlari nomzodi;

Saidov Ulugbek Aripovich – filologiya fanlari nomzodi, dotsent;

Qodirova Muqaddas Tog'ayevna - filologiya fanlari nomzodi, dotsent.

12.00.00- YURIDIK FANLAR:

Axmedshayeva Mavlyuda Axatovna – yuridik fanlar doktori, professor;

Muxitdinova Firyuza Abdurashidovna – yuridik fanlar doktori, professor;

Esanova Zamira Normurotovna – yuridik fanlar doktori, professor, O'zbekiston Respublikasida xizmat ko'rsatgan yurist;

Hamroqulov Bahodir Mamasharifovich – yuridik fanlar doktori, professor v.b.,;

Zulfiqorov Sherzod Xurramovich – yuridik fanlar doktori, professor;

Xayitov Xushvaqt Saparbayevich – yuridik fanlar doktori, professor;

Asadov Shavkat G'aybullayevich – yuridik fanlar doktori, dotsent;

Ergashev Ikrom Abdurasulovich – yuridik fanlari doktori, professor;

Utemuratov Maxmut Ajimuratovich – yuridik fanlar nomzodi, professor;

Saydullayev Shaxzod Alixanovich – yuridik fanlar nomzodi, professor;

Hakimov Komil Baxtiyarovich – yuridik fanlar doktori, dotsent;

Yusupov Sardorbek Baxodirovich – yuridik fanlar doktori, professor;

Amirov Zafar Aktamovich – yuridik fanlar doktori (PhD);

Jo'rayev Sherzod Yuldashevich – yuridik fanlar nomzodi, dotsent;

Babadjanov Atabek Davronbekovich – yuridik fanlar nomzodi, professor;

Normatov Bekzod Akrom o'g'li — yuridik fanlar bo'yicha falsafa doktori;

Rahmatov Elyor Jumaboyevich — yuridik fanlar nomzodi;

13.00.00- PEDAGOGIKA FANLARI:

Xashimova Dildarxon Urinboyevna – pedagogika fanlari doktori, professor;

Ibragimova Gulnora Xavazmatovna – pedagogika fanlari doktori, professor;

Zakirova Feruza Maxmudovna – pedagogika fanlari doktori;

Kayumova Nasiba Ashurovna – pedagogika fanlari doktori, professor;

Taylanova Shoxida Zayniyevna – pedagogika fanlari

doktori, dotsent;

Jumaniyozova Muhayyo Tojiyevna – pedagogika fanlari doktori, dotsent;

Ibraximov Sanjar Urunbayevich – pedagogika fanlari doktori;

Javliyeva Shaxnoza Baxodirovna – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD);

Bobomurotova Latofat Elmurodovna — pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD).

19.00.00- PSIXOLOGIYA FANLARI:

Karimova Vasila Mamanosirovna – psixologiya fanlari doktori, professor, Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika universiteti;

Hayitov Oybek Eshboyevich – Jismoniy tarbiya va sport bo'yicha mutaxassislarni qayta tayyorlash va malakasini oshirish instituti, psixologiya fanlari doktori, professor

Umarova Navbahor Shokirovna– psixologiya fanlari doktori, dotsent, Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika universiteti, Amaliy psixologiyasi kafedrasini mudiri;

Atabayeva Nargis Batirovna – psixologiya fanlari doktori, dotsent;

Shamshetova Anjim Karamaddinovna – psixologiya fanlari doktori, dotsent;

Qodirov Obid Safarovich – psixologiya fanlari doktori (PhD).

22.00.00- SOTSIOLOGIYA FANLARI:

Latipova Nodira Muxtarjanovna – sotsiologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston milliy universiteti kafedra mudiri;

Seitov Azamat Po'latovich – sotsiologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston milliy universiteti;

Sodiqova Shohida Marxaboyevna – sotsiologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston xalqaro islom akademiyasi.

23.00.00- SIYOSIY FANLAR

Nazarov Nasriddin Ataqulovich –siyosiy fanlar doktori, falsafa fanlari doktori, professor, Toshkent arxitektura qurilish instituti;

Bo'tayev Usmonjon Xayrullayevich –siyosiy fanlar doktori, dotsent, O'zbekiston milliy universiteti kafedra mudiri.

OAK Ro'yxati

Mazkur jurnal Vazirlar Mahkamasi huzuridagi Oliy attestatsiya komissiyasi Rayosatining 2022-yil 30-noyabrdagi 327/5-son qarori bilan tarix, iqtisodiyot, falsafa, filologiya, yuridik va pedagogika fanlari bo'yicha ilmiy darajalar yuzasidan dissertatsiyalar asosiy natijalarini chop etish tavsiya etilgan ilmiy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan.

“Ijtimoiy-gumanitar fanlarning dolzarb muammolari” elektron jurnali 2020-yil 6-avgust kuni 1368-sonli guvohnoma bilan davlat ro'yxatiga olingan.

Muassis: “SCIENCEPROBLEMS TEAM” mas'uliyati cheklangan jamiyati

Tahririyat manzili:

100070. Toshkent shahri, Yakkasaroy tumani, Kichik Beshyog'och ko'chasi, 70/10-uy. Elektron manzil:

scienceproblems.uz@gmail.com

Bog'lanish uchun telefon:

(99) 602-09-84 (telegram).

MUNDARIJA

07.00.00 – TARIX FANLARI

<i>Jahongirov Burxon</i> O'ZBEKISTON VA BUYUK BRITANIYA MUNOSABATLARI	13-18
<i>Kenjayev Sardor Nurmurod o'g'li</i> AMIR TEMUR DAVRIDA MINTAQADA KATOLIK CHERKOVI FAOLIYATI	19-23
<i>Atamuratova Dilafruz Rashidovna</i> XORAZM TARIXINI O'RGANISHDA "TARJIMON" GAZETASINING AHAMIYATI	24-28
<i>Karimbayeva Salomatxon, Isxakov Bexzod Barkamalovich</i> FARG'ONA VODIYSI O'ZBEKLARI MODDIY MADANIYATIGA DOIR QARASHLAR TAHLILI	29-34
<i>Лукашова Наталья Михайловна</i> ИСТОРИЯ ТАШКЕНТА 30-Х ГОДОВ XVIII - ПЕРВОЙ ПОЛОВИНЫ XIX ВЕКА, ПРЕДСТАВЛЕННАЯ В РУССКИХ ИСТОЧНИКАХ	35-40
<i>Asadova Ra'no Baymanovna</i> 1991–2025-YILLARDA O'ZBEKISTON-HINDISTON DIPLOMATIK VA TA'LIMIY HAMKORLIGINING RIVOJLANISHI: TARIXIY ASOSLAR VA ZAMONAVIY ISTIQBOLLAR	41-44
<i>Turdimuratov Yangiboy Allamuratovich</i> ETNOIQTISODIYOT XO'JALIK FAOLIYATI SEGMENTI SIFATIDA, UNING O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI, FUNKSIYALARI VA SHAKLLARI	45-52
<i>Tursunov Farrux G'ulomovich</i> QASHQADARYO VOHASI TOJIKLARINING HUNARMANDCHILIK TAOMILLARIDAGI O'ZGARISHLAR	53-58
<i>Mullajanova Xosiyat Yazdankulovna</i> XIX ASR OXIRIDA RUS GEOGRAFIK JAMIYATNING ILMIY TADQIQOTLARI VA ULARNING XUSUSIYATLARI	59-63
<i>Муминов Азизбек</i> ИСТОРИЯ ЖИЗНИ И НАУЧНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ РАФАЭЛЯ ПАМПЕЛЛИ, ПРИЕХАВШЕГО В ТУРКЕСТАН В НАЧАЛЕ XX ВЕКА	64-69
<i>Suyarov Maxmudjon Sobirjon o'g'li</i> YUNON-BAQTRIYA TANGALARIDA AYOLLAR OBRAZI – DINIY-SIYOSIY RAMZ SIFATIDA	70-74
<i>Tuyev Fazliddin Erkinovich</i> BUXORO, NAVOIY VA SAMARQAND VILOYATLARIDAGI MUZEYLARINING XORIJIY ALOQALARI	75-80
<i>Mamatqulov Bekzod Sherozovich, Shonazarov Elnur Abbos o'gli</i> QASHQADARYO VILOYATIDA AYOLLAR BANDLIGI VA YENGIL SANOAT TARMOQLARINING IJTIMOIIY-IQTISODIY ROLI: TARIXIY TAHLIL VA NATIJALAR	81-85

<i>Jumayeva Shohida Choriyevna</i> SURXONDARYO VILOYATIDA CHORVACHILIK SOHASIDA MUTAXASSISLAR TAYYORLASH JARAYONIDAGI TARKIBIY O'ZGARISHLAR	86-90
<i>Azatov Allayar</i> RIVOJLANGAN O'RTA ASRLAR YOZMA MANBALARIDA QUYI AMUDARYO HAVZASI VA "XORAZM DENGIZI" TO'G'RISIDAGI MA'LUMOTLAR	91-99
<i>Ro'ziyeva Mashxura Abdimuminovna</i> LO'LILARDA O'ZLIKNI ANGLASHNING ZAMONAVIY JIHATLARI	100-105
<i>Orunbayev Asli</i> IKKINCHI MASHRUTIYAT JARAYONIDA JÖN TURKLAR HARAKATI VA RESPUBLIKA G'OYALARINING SHAKLLANISHI	106-113
<i>Matyaqbov Toyirjon Sultanbayevich</i> XORAZM VOHASI NEOLIT DAVRI O'RTA BOSQICHI KULOLCHILIGI XUSUSIDA BA'ZI MULOHAZALAR	114-116

08.00.00 – IQTISODIYOT FANLARI

<i>Doniyorova Shaxnoza Doniyorovna, Abduljalilov Xojiakbar Abduljalil o'g'li</i> O'ZBEKISTON IQTISODIYOTIDA XUSUSIY SEKTORNING O'RNI VA UNI RIVOJLANTIRISH ISTIQBOLLARI	117-122
<i>Bazarova Gulnora Gulamovna</i> O'ZBEKISTON IJTIMOIIY-IQTISODIY RIVOJLANISHIDA SHANXAY HAMKORLIK TASHKILOTI.(UMUMIY MAQSADLAR YO'LIDAGI RIVOJLANISH).....	123-127
<i>Yadiyarova Shahnoza</i> THE ROLE OF THE MARKETING SYSTEM IN INCREASING THE COMPETITIVENESS OF LOCAL ENTERPRISES	128-135
<i>Нурмуродов Камолитдин Пирмаматович</i> НАУЧНЫЕ ВЗГЛЯДЫ К ПОНЯТИЮ ФИНАНСОВЫЕ РЕСУРСЫ	136-141
<i>Mamatqulova Muxlisa Mamirjanovna</i> O'RMON XO'JALIGINI MOLIYALASHTIRISHNING BYUDJET VA BYUDJETDAN TASHQARI MANBALAR HISOBIGA MOLIYALASHTIRILISHI	142-146
<i>Olimjonova Sexriyo Muzaffar qizi</i> TURIZM INDUSTRIYASI VA MEHMONDO'STLIK XIZMATLARINI RIVOJLANTIRISHDA MAHALLIY RESURSLARDAN SAMARALI FOYDALANISH	147-150
<i>Anvarova Muhsinakhon Otabek kizi</i> THE ROLE OF BIOSPHERE RESERVES AND NATIONAL PARKS IN TOURISM	151-154

09.00.00 – FALSAFA FANLARI

<i>Yusupova Ranoxon Tolibjonovna</i> TECHNICAL DEVELOPMENT AS AN ETHICAL-STRATEGIC RESOURCE	155-158
<i>Adilov Zafar Yunusovich</i> MAHMUD AZ-ZAMAXSHARIYNING INSON KAMOLATI HAQIDAGI FALSAFIY QARASHLARI	159-165

<i>Xo'janova Tamara Jo'raevna</i> YANGI DAVR VA HOZIRGI ZAMON FALSAFASIDA AXBOROT URUSHLARINI O'RGANISHNING PARADIGMALARI	166-170
<i>Narziyev Zubaydillo Ibodilloevich</i> AZIZIDDIN NASAFIYNING "ZUBDAT UL - HAQOYIQ" ASARI TASAVVUF FALSAFASIGA OID MUHIM MANBA	171-175
<i>Axmedova Dilrabo Sa'dullayevna</i> YOSHLARDA MA'NAVIY VA AXLOQIY QIYMATLAR: AN'ANAVIY VA ZAMONAVIY O'RTASIDAGI TENGSIZLIKLER VA RIVOJLANTIRISH YO'LLARI	176-179
<i>Murtozayev Shahobiddin Baxriddinovich</i> UMAR SUXRAVARDIYNING "AVORIF UL-MAORIF" ASARINING IJTIMOIY-AXLOQIY TAHLILI	180-185
<i>Shamsutdinova Nigina Karimovna</i> ABU ALI IBN SINO IRFONiy QARASHLARI: «TA'BIRI MANZIL» ASARI MISOLIDA	186-190
<i>Pardayeva Marhabo Davlatovna</i> "ODAMIYLIK" TUSHUNCHASINING ZAMONAVIY KONTEKSTDA TRANSFORMATSIYASI	191-197
<i>Aripova Zulfiyaxon Solijonovna</i> SHARQ FALSAFASIDA IJTIMOIY ADOLAT TAMOIYILLARI: FOROBIYNING FALSAFIY MEROSI MISOLIDA	198-203
<i>Muxtorova Tutixon</i> ZAMONAVIY DUNYODA YOSHLARNING MA'NAVIY-RUHIY BARQARORLIGINI SHAKLLANTIRISHNING FALSAFIY MASALALARI	204-211
<i>Xakimov Abdulboqi</i> YOSHLARDA MANTIQUIY VA TANQIDIY FIKRLASH QOBILIYATLARINI SHAKLLANTIRISHDA FALSAFANING AHAMIYATI	212-216
<i>Sardorbek Jabbarov Buron o'g'li, Mirzakhmedov Abdurashid Mamasidiqovich</i> ISTE'MOLCHILIK JAMIYATIDA AHOLINING ISTE'MOL ME'YORI	217-224
<i>Taniqulov Jonibek Ashirkulovich</i> TA'LIM MADANIYATI VA UNING FALSAFIY FUNDAMENTLARI: KONSEPTUAL YONDASHUVLAR, GNOSEOLOGIK ILDIZLAR VA AKSIOLOGIK TAHLIL	225-229
<i>Бердалиева Севара Дамировна</i> СПОСОБЫ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ ТРУДОВ АЛЛАМА ЮСУФА ХОСА ХАДЖИБА В РЕШЕНИИ СОВРЕМЕННЫХ ЭТИЧЕСКИХ ПРОБЛЕМ	230-234
<i>Хушбоков Ойбек Уралович</i> СОВРЕМЕННАЯ ПРОФЕССИОНАЛЬНАЯ КОНЦЕПТОСФЕРА УЧИТЕЛЯ В НОВОМ УЗБЕКИСТАНЕ	235-239
<i>Fayziyev Xurshid Jumayevich</i> VOLTER DAVRIDA FRANSIYADA MA'NAVIY MIHITNING O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI	240-244
<i>Muxiddinova Hakimaxon G'ulomovna</i> EKOLOGIK TAFAKKUR VA YASHIL IQTISODIYOT – UCHINCHI RENESSANSNING YANGI FALSAFIY PARADIGMASI SIFATIDA	245-250

<i>Zokirov Mirzo</i> MAMLAKATLARNING TANAZZUL VA TARAQQIYOTINI BELGILOVCHI IJTIMOIY-FALSAFIY OMILLAR	251-255
--	---------

10.00.00 – FILOLOGIYA FANLARI

<i>Jo'rayev Nabi Narziyevich</i> O'ZBEK MILLIY LINGVOMADANIYATINING QADIMIYLIK VA ZAMONAVIYLIK ASOSLARI	256-262
<i>Eshtuhtarova Bibigul Bektoshevna</i> PRAGMATICS OF GENDERED COMMUNICATION IN ENGLISH	263-267
<i>Zaripova Matluba Kulfidinovna</i> GRAMMATICAL MEANS OF EXPRESSING PEJORATION IN UZBEK AND RUSSIAN	268-271
<i>Sayipova Dilobar Raximovna</i> ADABIYOT FANIGA OID KOMPETENSIYALARNI SHAKLLANTIRISHDA MUSTAQIL TA'LIM TOPSHIRIQLARINING AHAMIYATI	272-275
<i>Soibova Gulchiroy Bakhtiyorjon qizi</i> TRANSLATION ISSUES IN THE GENERAL AND SPECIFIC OCCURRENCE OF THE HORSE IN ENGLISH AND UZBEK CULTURES	276-281
<i>Zokirova Shaxzoda Nodirjon qizi</i> TELEVISION AS A RHETORICAL ARENA: THE MANIFESTATION OF CLASSICAL RHETORICAL CANONS IN MODERN TV GENRES	282-288
<i>Abdujalilova Ruxshona Abdug'afforzoda</i> INGLIZ VA O'ZBEK TILLARIDA KRIMINALINGVISTIK BIRLIKLARNING SHAKLLANISHINING GRAMMATIK XUSUSIYATLARI	289-293
<i>Abduraximova Feruza Boxadirovna</i> O'ZBEK VA INGLIZ TILLARIDA OT YASOVCHI QO'SHIMCHALARNING QIYOSIY TAHLILI	294-300
<i>Jalolova Feruza Normurodovna</i> INGLIZ VA O'ZBEK XALQ ERTAKLARINING LINGVOMADANIY XUSUSIYATLARI	301-305
<i>Ahrorova Nigina Anvarovna</i> MIFOLOGIK TASAVVURLAR MUAYYAN VOQELIK MOHIYATI	306-309
<i>Razikov Baxtiyor Kosimovich</i> MEMLAR TILIDAGI NEOLOGIZM: QOIDABUZARLIKMI YOKI INNOVATSIYAMI? O'ZBEK RAQAMLI DISKURSI MISOLIDA	310-314
<i>Kutbiddinova Nazokatkhon Dovudkhon qizi</i> GENDER-BASED DIFFERENCES IN THE USE OF PHRASEOLOGISMS IN ENGLISH AND UZBEK LANGUAGES	315-319
<i>Nazarova Sabrina Zafarjon qizi</i> YOZMA NUTQDAGI GRAMMATIK BUZILISHLAR: AGRAMMATIK DISGRAFIYANING LINGVISTIK VA NEYROPSIXOLOGIK ASOSLARI	320-323
<i>Ёлдашалиева Мадина Зиёджон кызы</i> ЖЕНСКОЕ СЧАСТЬЕ КАК ПРИНЯТИЕ ЛЮБВИ И ЗАЩИТЫ В ПОВЕСТИ ЧИНГИЗА АЙТМАТОВА «ТОПОЛЁК МОЙ В КРАСНОЙ КОСЫНКЕ»	324-326

12.00.00 – YURIDIK FANLAR

<i>Salimova Diyoraxon Baxtiyorjon qizi</i> HAVO TRANSPORTIDA TASHUVCHI JAVOBGARLIGINING NAZARIY DOKTRINASI	327-333
<i>Abdullayev Rustam Kaxramanovich</i> JINOYATLARNI TERGOV QILISHDA RAQAMLI DAKTILOSKOPIYANING IMKONIYATLARI	334-339
<i>Давронов Атобек Равшанович</i> ИСКУССТВЕННЫЙ ИНТЕЛЛЕКТ КАК ВСПОМОГАТЕЛЬНЫЙ СУБЪЕКТ УГОЛОВНОГО ПРОЦЕССА: ДОКТРИНАЛЬНЫЕ ПОДХОДЫ	340-349
<i>Eshturdiyeva Farangiz Baxodir qizi</i> O'ZBEKISTONDA HUQUQ IJODKORLIGI SIYOSATI: STRATEGIK PRINSIPLAR VA ULARGA YANGICHA NAZARIY YONDASHUV	350-355
<i>Исламов Самандар Олимжон угли</i> ПРАВОВОЕ РЕГУЛИРОВАНИЕ КРИПТО-АКТИВОВ В СТРАНАХ СНГ: АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ И ПУТИ РЕШЕНИЯ	356-363
<i>Uteniyazov Keulimjay Kuanyshbayevich</i> AYBLOV TUSHUNCHASI, TURLARI VA UNING JINOYAT-PROTSESSUAL HUQUQ TIZIMIDAGI O'RNI	364-370
<i>Ikramov Abrorbek Kamoliddinovich</i> ASSOZ BOYISH NATIJASIDA VUJUDGA KELGAN MAJBURIYATLAR	371-375
<i>Muxitdinova Firuza, Saidakamal Mamasoliyev</i> ZAMONAVIY AXBOROT MAKONIDA INSON HUQUQLARINI HIMOYA QILISHNING XALQARO-HUQUQIY ASOSLARI	376-380
<i>Бахриддинова Бехруза Бахриддиновна</i> ХАРАКТЕРИСТИКА ОСНОВНЫХ ПОДХОДОВ К СОВРЕМЕННОМУ ПОНИМАНИЮ ИНФОРМАЦИОННОГО ОБЩЕСТВА	381-388
<i>Axmedov Dilshod Baxramovich</i> MA'MURIY SUDLARDA PROKUROR ISHTIROKINI SAMARALI TA'MINLASHNING AMALIY MASALALARI	389-394
<i>Shodmonov Farrux Fayzullo o'g'li</i> DAVLAT BOSHQARUVIDA TRANSCHEGARAVIY SUVLARDAN FOYDALANISHNING SAMARALI TIZIMINI SHAKLLANTIRISH MASALALARI	395-401
<i>Bozorov Ulug'bek</i> TEXNIKA YO'NALISHI OLIY TA'LIM MUASSASALARIDA TALABALARNI KASBIY-HUQUQIY KOMPETENSIYALARINI RIVOJLANTIRISH MODELI	402-407
<i>Nurullayeva Djamilya Sayfiyevna</i> O'ZBEKISTONDA SPORT TASHKILOTLARINING HUQUQIY MAQOMI VA ULARNING MOLIVAVIY MUSTAQILLIGI	408-413
<i>Reymbayeva Guldaulet Kurbanbayevna</i> TURIZM XIZMATI SOHASIDA ISTE'MOLCHI HUQUQLARINI HUQUQIY TA'MINLASH MUAMMOLARI VA ISTIQBOLLARI	414-420

<i>Shirinqulov Baxtiyor Iftixor o'g'li</i> MEHNATNI MUHOFAZA QILISH QOIDALARINI BUZISH JINOYATLARINI TERGOV QILISHDA KO'ZDAN KECHIRISH TERGOV HARAKATINI O'TKAZISHNING TAKTIK XUSUSIYATLARI	421-428
<i>Salomov Xumoyun</i> OMMAVIY-HUQUQIY MUNOSABATLARDA QONUNIYLIKNI TA'MINLASHDA PROKURATURA ORGANLARINING AHAMIYATI	429-433
<i>Kakhramonova Aziza</i> THE PRINCIPLE OF INTERNATIONAL LAW ENSURING THE RIGHT OF A CHILD TO LIFE, SURVIVAL AND DEVELOPMENT AND ITS ESSENCE	434-437
<i>Xoliqova Gavhar Ramazon qizi</i> XALQARO XUSUSIY HUQUQDA ALIMENT MAJBURIYATLARINI TARTIBGA SOLISHNING KOLLIZION MASALALARI	438-444
<i>Sharipov Firdavs Xolnazarovich</i> OLIY MAJLIS QONUNCHILIK PALATASINING QONUN IJODKORLIGI FAOLIYATIDA AYRIM YORDAMCHI TUZILMALARNING ISHTIROKI	445-450
<i>Nugmanov Nugman Abdullayevich, Nizomova Nastarin Vladimirovna</i> PARTICIPATION OF WOMEN IN SHAPING THE DIGITAL LEGAL SPACE	451-456
13.00.00 – PEDAGOGIKA FANLARI	
<i>Djamaldinova Shaxlo Obloberdiyevna</i> TIBBIYOT OLIYGOHI TALABALARINI EMOTSIONAL VA KOMMUNIKATIV KOMPETENSIYASINI RIVOJLANTIRISHGA YO'NALTIRILGAN METODIKASINI TAKOMILLASHTIRISH	457-462
<i>Nabiullin Rishat Xismatullovi, Raxmonov Azizbek Abdullajonovich</i> XORIJDA KORPORATIV SPORTNI RIVOJLANTIRISH VA O'ZBEKISTONDA XORIJ TAJRIBASINI JORIY ETISH	463-468
<i>Xudayberganov Otabek Erkinovich</i> BASKETBOL VOSITALARI VA MUAMMOLI O'QITISH USULLARI YORDAMIDA JISMONIY MADANIYAT FAKULTET TALABALARINING KASBIY KO'NIKMALARINI SHAKLLANTIRISH	469-474
<i>Nishonova Dilafruz</i> O'QUVCHILARDA IQTISODIY MADANIYATNI SHAKLLANTIRISHNING PEDAGOGIK IMKONIYATLARI	475-480
<i>Davletyarova Laylo Baxodirovna</i> YENGIL ATLETIKADA TRENERLIK FALSAFASINI RIVOJLANISHI	481-486
<i>Madrahimov Alisher Maxammadibroximovich</i> O'RTA MAKTAB O'QUVCHILARI O'RTASIDA ZO'RAVONLIK PROFILAKTIKASINI YANADA TAKOMILLASHTIRISH YO'LLARI	487-493
<i>Шавилова Наталья Сергеевна</i> ПРИМЕНЕНИЕ ИГРОВЫХ ТЕХНОЛОГИЙ НА УРОКАХ РУССКОГО ЯЗЫКА: ВЛИЯНИЕ НА МОТИВАЦИЮ И КАЧЕСТВО ОБУЧЕНИЯ	494-500
<i>Nosirov Murod Zakirovich, Jonibekova Sevara Dilmurod qizi</i> FIZIK JARAYONLARNI KOMPYUTERDA MODELLASHTIRISH ORQALI TA'LIM SAMARADORLIGINI OSHIRISH	501-508

<i>Mattiyeva Feruza Begmatdulabovna</i> ZAMONAVIY LINGVODIDAKTIK YONDASHUVLAR ASOSIDA TARJIMA DARSLARINING SAMARADORLIGINI OSHIRISH	509-515
<i>Qarshiboyeva Maftuna Komiljon qizi</i> RAQAMLI MUHITDA O'SMIR YOSHDAGI BOLALARNING ESTETIK EHTIYOJLARINING SHAKLLANISHI	516-519
<i>Usmonqulov Jo'rabek Erkin o'g'li, Kubayiva Sarvinoz Asrorbek qizi</i> TALABALARNING KASBIY MAHORATINI RIVOJLANTIRISHDA MUSTAQIL TA'LIMNING O'RNI VA AHAMIYATI	520-525
<i>Xayitova Dilovar Ismat qizi</i> STEAM INTEGRATSIYASI ORQALI AXBOROT-PROTSESSUAL TAFAKKURNI RIVOJLANTIRISHNING SAMARALI YO'LLARI	526-532
<i>Soliyeva Muqaddas Nurnazarovna</i> THE EFFECTIVENESS OF TASK-BASED LANGUAGE TEACHING (TBLT) IN UZBEK CLASSROOMS	533-537

Received: 15 September 2025

Accepted: 1 October 2025

Published: 10 October 2025

Article / Original Paper

GRAMMATICAL DISORDERS IN WRITTEN SPEECH: LINGUISTIC AND NEUROPSYCHOLOGICAL BASIS OF GRAMMATICAL DYSGRAPHY

Nazarova Sabrina Zafarjon qizi

Student of the Faculty of Philology, NamDU

Scientific supervisor: *Ko'ziev Umidjon Yandashaliyevich.*

Teacher, NamDU, PhD, Assoc. Prof.

Abstract. This article explores the linguistic, psycholinguistic, and neuropsychological aspects of agrammatic dysgraphia. General signs of dysgraphia are described, with a focus on the agrammatic form, which manifests through errors in grammatical structure, morphological and syntactic violations. The analysis includes examples from Broca's aphasia patients. Furthermore, diagnostic approaches, correction methods, and speech therapy strategies are examined from a practical perspective. The findings serve as a significant scientific and applied foundation for identifying and correcting written language impairments.

Keywords: agrammatic dysgraphia, writing disorder, Broca's aphasia, morphological errors, syntactic structure, speech therapy, neuropsychology, diagnosis, correction.

YOZMA NUTQDAGI GRAMMATIK BUZILISHLAR: AGRAMMATIK DISGRAFIYANING LINGVISTIK VA NEYROPSIXOLOGIK ASOSLARI

Nazarova Sabrina Zafarjon qizi

NamDU Filologiy fakulteti talabasi,

E-mail: nazarovasabrina046@gmail.com

Ilmiy rahbar: *Qo'ziyev Umidjon Yandashaliyevich*

NamDU o'qituvchisi PhD., dots.

Annotatsiya. Mazkur maqolada agrammatik disgrafiya fenomenining lingvistik, psixolingvistik va neyropsixologik jihatlarini yoritilgan. Disgrafiyaning umumiy belgilari, shuningdek, agrammatik shaklining grammatik qurilishdagi xatolar, morfologik va sintaktik buzilishlar orqali namoyon bo'lishi asoslab berilgan. Broka afaziyasi bilan bog'liq agrammatik disgrafiya misollar bilan tahlil qilingan. Shuningdek, tashxislash, korreksiya metodlari va logopedik yondashuvlar amaliy nuqtai nazardan ko'rib chiqilgan. Tadqiqot natijalari agrammatik yozuv buzilishlarini aniqlash va tuzatishda muhim ilmiy va amaliy asos bo'lib xizmat qiladi.

Kalit so'zlar: agrammatik disgrafiya, yozuv buzilishi, Broka afaziyasi, morfologik xatolar, sintaktik tuzilish, logopediya, neyropsixologiya, tashxis, korreksiya.

DOI: <https://doi.org/10.47390/SPR1342V5I10Y2025N56>

Nutq va yozuv inson tafakkurining ajralmas ifodasi bo'lib, til tizimidagi grammatik me'yorlarga asoslanadi. Yozuv faoliyatining buzilishi – disgrafiya – tilshunoslik, psixolingvistika va logopediya sohalarida muhim tadqiqot obyektlaridan biri hisoblanadi. [1; 78-81 b.] Yozuv o'zida nutq faoliyatining murakkab shaklini, ko'p darajali jarayonini aks ettiradi. Yozuv malakalarini egallashning dastlabki bosqichida talaffuz etishning roli katta bo'ladi. U tovush

harakatini aniqlashga, uni o'xshash tovushlardan farqlashga, tovushlarning so'zdagi izchilligini belgilashga yordam beradi. Disgrafiya yozuv jarayonining normada amalga oshiruvchi oliy psixik faoliyatining rivojlanmay qolishi bilan bog'liq bo'ladi, ya'ni markaziy asab tizimining (MAT) yuqori bo'limlari shakllanmaganligi sababli rivojlanadi va bolalarda tilning grammatik xususiyatlarini egallashni qiyinlashtiradi. Aslida, disgrafiya neyropsixologik va motor-mexanik jihatlariga ega murakkab buzilishdir. [2; 34-37 b.]

Asosiy belgilari: Harflarni teskari yozish – masalan, “b” harfini “d” qilib yozish; Harflarning shaklini aniq yozolmaslik – masalan, “m” harfi bilan “n” harfini adashtirib qo'yish; Yozuvning notekis chiqishi – yozuv tartibsiz, chiziqlardan chiqib ketgan, ya'ni qo'pol yozilgandek bo'ladi; Qo'l barmoqlari harakati buzilishi sababli sekin yozish – qo'l motorikasi sust ishlaydi, shuning uchun yozuv juda sekin kechadi; Satrni ushlay olmaslik – yozuv qiya bo'lib ketadi, satr bo'ylab tekis yurmaydi; Qalam yoki ruchkani ushlashda qiyinchilik – qalamni noqulay ushlash, qo'lning tez charchashi. Ilmiy manbalarda disgrafiya o'quvchilarning taxminan 4 % ida uchrashi qayd etilgan. Statistik jihatdan u o'g'il bolalarda qizlarga qaraganda ko'proq kuzatiladi. Disgrafiyaning oddiygina “yozuvdagi xatolar” sifatida talqin qilish noto'g'ri, chunki bu buzilish nafaqat imloga, balki yozuv jarayonining neyropsixologik asoslariga bog'liq. Masalan,

Motor komponent – yozuv uchun zarur bo'lgan qo'l barmoqlarining mayda harakatlari izdan chiqadi. Natijada bola yoki shaxs harflarni aniq shakllantira olmaydi, yozuv notekis va qiyin bo'lib chiqadi. [3; 21-22 b.]

Sensor-motor koordinatsiya – ko'rish va qo'l harakatlari o'rtasidagi muvofiqlik buziladi. Bunday holatda yozuvchi satr chizig'ini saqlay olmaydi, harflarning o'lchami nomutanosib bo'ladi yoki yozuv joyidan chiqib ketadi.

Kognitiv component – shaxs yozuv jarayonida “so'zni qanday yozish” haqida ortiqcha o'ylashga majbur bo'ladi. Natijada fikrni tezda yozuvga ko'chirish qiyinlashadi, yozish sur'ati sekinlashadi va mazmuniy ifoda ham sustlashadi. Ya'ni bu uch komponentning buzilishi disgrafiya yozuvning umumiy sifatini keskin pasaytiradi: yozuv sekin, tartibsiz va tushunarsiz bo'lib qoladi. [4; 58-63 b.]

Neyrologik jarohat olgan bemorlarda ham disgrafiya kuzatilgan. Masalan, Margolin va Wing (1983) o'ng peshona va tepa bo'limlari shikastlangan bir bemorni kuzatgan. U so'zlarni mustaqil yozolmagan, biroq ular nusxa ko'chirib yozishga qisman qodir bo'lgan. Bu shuni ko'rsatadiki, disgrafiya faqat motor buzilish emas, balki miyaning yozuvni boshqaruvchi iyerarxik tizimlarning buzilishi bilan ham bog'liqdir.

Disgrafiyaning turli shakllari mavjud bo'lib, ulardan biri agrammatik disgrafiya sanaladi. Ushbu buzilish yozuvda grammatik qurilishning izchil buzilishi, gap bo'laklari o'rtasidagi sintaktik munosabatlarning noto'g'ri ifodalanishi hamda morfologik shakllarning xatolar bilan qo'llanishi sifatida talqin qilinadi.

Mazkur muammoni o'rganishning dolzarbligi shundaki, agrammatik disgrafiya nafaqat lingvistik, balki psixolingvistik, nevrologik va amaliy nuqtai nazardan ham katta ahamiyatga ega. Chunki yozuvdagi grammatik buzilishlarni o'rganish, bir tomondan, miya faoliyatidagi murakkab mexanizmlarni ochib berishga xizmat qilsa, ikkinchi tomondan, logopedik tashxis va korreksiyada samarali usullarni ishlab chiqish imkonini beradi. Shu bois ushbu maqolada agrammatik disgrafiyaning lingvistik xususiyatlari, psixolingvistik asoslari hamda amaliy jihatlarini yoritiladi. [5; 90-93 b.]

Agrammatik disgrafiya – bu bolalarning yozma nutqida grammatik xatolarni qilish bilan bog'liq bo'lgan qiyinchilik. Bu muammo nutqning rivojlanishida uchraydigan turli xil sabablarga bog'liq bo'lishi ha mumkin. Masalan, nutq va til rivojlanishidagi kechikishlar, tinglash va tushunish qobiliyatining pastligi, grammatik qoidalarini o'zlashtirishdagi qiyinchiliklar va boshqalar. Bunday buzilishlar bolaga o'z fikrlarini to'g'ri va aniq ifoda etishda qiyinchiliklar tug'diradi. Agrammatik disgrafiya, odatda, afaziya, ayniqsa, Broka tipidagi afaziya bilan bog'liq holda kuzatiladi. Bunday shaxslarning yozma nutqida fe'llarning zamon va shaxs-son shakllari noto'g'ri qo'llanadi, kelishik qo'shimchalari tushirib qoldiriladi yoki almashtiriladi, so'z tartibi buziladi. Natijada yozma matnning grammatik tuzilishi izchil bo'lmaydi va fikrning to'liq ifodalanishi qiyinlashadi. Masalan,

Bemor yozuvi: "Men maktabga bormedi."

Tuzatilgan shakl: "Men maktabga bordim."

Izoh: Fe'lning shaxs-son va zamon qo'shimchalari noto'g'ri ishlatilgan.

Bemor yozuvi: "Kitob stol."

Tuzatilgan shakl: "Kitob stolda."

Izoh: Kelishik qo'shimchasi tushirib qoldirilgan⁵.

Bemor yozuvi: "Do'stim men kitob berdi."

Tuzatilgan shakl: "Do'stim menga kitob berdi."

Izoh: Ega va to'ldiruvchining tartibi buzilgan.

Agrammatik disgrafiya, ko'pincha, miya va til markazlarining shikastlanishi bilan bog'liq bo'ladi. Broka afaziya bemorlarida esa quyidagi holatlar kuzatiladi:

Kodlash mexanizmining buzilishi: yozuv jarayonida so'z va gap tuzilishini tashkil etish qiyinlashadi. Diqqat va ishchi xotira buzilishi: yozma matn yaratish jarayonida diqqatni jamlash va so'zlarni tartib bilan joylashtirish qiyinlashadi. Shu sababli, psixolingvistik tadqiqotlar agrammatik disgrafiyaning neyrokognitiv mexanizmlarini ochib berishda muhim ahamiyat kasb etadi. [6; 390-393 b.]

Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, Broka afaziyasiga ega shaxslarning yozuvi aksariyat hollarda morfologik va sintaktik xatolarda namoyon bo'ladi. Bundan tashqari, agrammatik disgrafiya bemorlarning yozma matnini qisqartiradi va matn mazmunining tushunilishini qiyinlashtiradi.

Agrammatik disgrafiyaning aniqlash va tuzatish logopediya va ta'lim amaliyotida muhim hisoblanadi va tizimli logopedik mashqlar natijasida yozuv xatolarini kamaytirish va grammatik tuzilishni mustahkamlash mumkin: Tashxislash: yozma testlar, diktantlar va yozuv topshiriqlari orqali. Korreksiya metodlari: grammatik tuzilmani mustahkamlash, morfologik shakllarni o'rgatish, gap tuzilishni mashq qilish. Ta'lim jarayonida qo'llash: agrammatik disgrafiya ega bolalar bilan ishlashda individual yondashuv zarur. Amaliy tadqiqotlardan bilishimiz mumkinki, tizimli mashqlar va terapiya agrammatik yozuv buzilishlarini sezilarli darajada kamaytiradi. [7; 57-59 b.]

Demak, agrammatik disgrafiya – yozma nutqning grammatik tuzilishini izchil buzilishi bilan tavsiflanadigan til buzilishi bo'lib, ko'pincha Broka tipidagi afaziya bilan bog'liq. Agrammatik disgrafiya bemorlarning yozuvida morfologik va sintaktik xatolarning ko'pligi, fe'l zamonlari va kelishik qo'shimchalarining noto'g'ri qo'llanishi hamda so'z tartibining buzilishi bilan namoyon bo'ladi. Natijada yozma matnning mazmuni to'liq yetkazilmaydi, fikr ifodasi murakkablashadi va kommunikativ samaradorlik pasayadi. Lingvistik nuqtai nazardan,

agrammatik disgrafiyaning tahlil qilish, til tuzilishining murakkab mexanizmlarini aniqlash va yozuv xatolarini tizimli tasniflash imkonini beradi. Psixolingvistik va nevrologik tadqiqotlar esa bu buzilishning miya faoliyati bilan bog'liqligini ochib beradi, shuningdek, bemorlarning ishchi xotira, diqqat va kodlash mexanizmlarini tushunishga yordam beradi. [8; 13-15 b.] Amaliy jihatdan, logopedik tashxis va korreksiya metodlari agrammatik disgrafiya bilan og'rigan shaxslarning yozuv xatolarini kamaytirish va mustahkamlashga xizmat qiladi. Shu sababli, agrammatik disgrafiyaning lingvistik, psixolingvistik va pedagogik jihatlarini chuqur o'rganish nafaqat ilmiy, balki amaliy ahamiyatga ham ega.

Xulosa qilib aytganda, agrammatik disgrafiya tadqiqoti tilshunoslik, psixolingvistika va logopediya sohalarida muhim ilmiy yo'nalish bo'lib, uning natijalari yozuv buzilishlarini aniqlash, tushunish va davolashda samarali vosita sifatida qo'llaniladi.

Adabiyotlar/Литература/References:

1. Luria, A. R. Higher Cortical Functions in Man. New York: Basic Books, 1973.
2. Graham, N. L. Dysgraphia in primary progressive aphasia. Taylor & Francis Online, 2014.
3. Miceli, G. Cognitive analysis of a case of pure dysgraphia. ScienceDirect, 1985.
4. Rapp, B., & Beeson, P. Dysgraphia: Cognitive processes, remediation, and neural substrates. Aphasiology, 2003.
5. Thompson, C. K., & Shapiro, L. P. Complexity in Treatment of Syntactic Deficits. American Journal of Speech-Language Pathology, 2007.
6. McCarthy, R. The relative impairment of verb retrieval and comprehension. ScienceDirect, 1985.
7. Tee, B. L. Dysgraphia Phenotypes in Native Chinese Speakers With Nonfluent/Agrammatic Primary Progressive Aphasia. PMC, 2022.
8. Thiel, L. A review of the writing therapy literature. Sheffield Hallam University Repository, 2014.
9. Kalenjuk, E. A scoping review to map research on children with dysgraphia. Taylor & Francis Online, 2022.
10. Plaut, D. C. McClelland, J. D., Seidenberg, M. S. & Patterson, K. (1996). Understanding normal and impaired word reading: Computational principles in quasi-regular domains. Psychological Review, 103, 56-115.
11. Posteraro, L. Zinelli, P. & Mazzacchi, A. (1988). Selective impairment of the graphemic buffer in acquired dysgraphia: A case study. Brain and Language. 35. 274-286.
12. Pound, C. (1996), Writing remediation using preserved oral spelling: A case for separate output buffers Aphasiology, 11. 283-296.

SCIENCEPROBLEMS.UZ

IJTIMOYIY-GUMANITAR FANLARNING DOLZARB MUAMMOLARI

№ 10 (5) – 2025

АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО- ГУМАНИТАРНЫХ НАУК

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

“Ijtimoiy-gumanitar fanlarning dolzarb muammolari” elektron jurnali 2020-yil 6-avgust kuni 1368-sonli guvohnoma bilan davlat ro'yxatiga olingan.

Muassis: “SCIENCEPROBLEMS TEAM”
mas'uliyati cheklangan jamiyati

Tahririyat manzili:

100070. Toshkent shahri, Yakkasaroy tumani, Kichik Beshyog'och ko'chasi, 70/10-uy. Elektron manzil:

scienceproblems.uz@gmail.com

Bog'lanish uchun telefon:

(99) 602-09-84 (telegram).